

AGEL ADVISEURS

CULTUURHISTORISCHE VERKENNING

LOCATIE TREEPORT GEMEENTE ZUNDERT

Opdrachtgever

Naam : Agel Adviseurs
 Contactpersoon : Stan Spapens
 Adres : postbus 4156,
 PC + plaats : 4900 CD Oosterhout
 Tel. : 0162 - 456 481
 Mail : sspapens@ageladviseurs.nl

Gemeente/bevoegd gezag

Naam : Gemeente Zundert
 Contactpersoon :
 Adres : Postbus 10.001
 PC + plaats : 4880 GA Zundert
 Telefoon : 076-5995600

Uitvoerend bureau

Naam : Cuijpers Advies/ Projectbureau Ruimtelijke Ontwikkeling b.v.
 Auteur : ir. J.J. Cuijpers
 Adres : Gouverneur Hultmanstraat 2
 PC + plaats : 5224 CJ 's-Hertogenbosch
 Tel. : 06 - 5146 1115
 Mail : info@posd.eu
 Website : www.posd.eu
 Projectnummer : 08032

Samenvatting

In dit rapport is de totstandkoming van de huidige ruimtelijke structuur uiteen gezet en zijn de aanwezige relictten uit vroeger tijd kort aangeduid. Deze zijn in een bijlage nader beschreven. Verder is de waardering van de geïnventariseerde elementen opgenomen en is het perspectief van de geconstateerde waarden weergegeven, waarbij het bestaande schetsontwerp als uitgangspunt is genomen.

Geconcludeerd wordt dat het overgrote deel van de geconstateerde cultuurhistorische waarden niet aangetast wordt door de komst van het bedrijventerrein en dat belangrijke elementen geïntegreerd kunnen worden in de ontworpen groenstructuur. Slechts ondergeschikte (delen van) de historische structuur moeten worden opgeruimd. Het betreft geen overwegende monumentale of anderszins behoudenswaardige elementen.

Versietabel

versie	datum	Inhoud	status	validatie
1-1	25 04 2014	conceptrapport	concept	JC

AGEL ADVISEURS

CULTUURHISTORISCHE VERKENNING

LOCATIE TREEPORT GEMEENTE ZUNDERT

INHOUD

- 1 INLEIDING
 - 1.1 Aanleiding
 - 1.2 methode van onderzoek
 - 1.3 Leeswijzer
- 2. AANWEZIGE CULTUURHISTORISCHE RELICTEN
 - 2.1 ontginningsgeschiedenis van de omgeving
 - 2.2 situatie ter plaatse
- 3 WAARDERING
 - 3.1 waarderingsmethoden
 - 3.2
- 4. PERSPECTIEF

AGEL ADVISEURS

CULTUURHISTORISCHE VERKENNING

LOCATIE TREEPORT GEMEENTE ZUNDERT

1. INLEIDING

1.1 Aanleiding

Door Agel Adviseurs is aan Cuijpers Advies opdracht verstrekt voor het opstellen van een cultuurhistorische rapportage voor het op te stellen bestemmingsplan voor het project Treeport in de gemeente Zundert. Dat project omvat het realiseren van een bijzonder bedrijventerrein voor bedrijven die gerelateerd zijn aan de boomteelt. De ruimtelijke planvorming is gaande en Agel adviseurs is nu bezig met de voorbereiding van het benodigde bestemmingsplan. Een verplicht onderdeel van het onderzoek als voorbereiding van het bestemmingsplan is het cultuurhistorisch onderzoek. Dit onderzoek moet een inventarisatie, waardering en perspectiefbeschrijving inhouden van de eventueel geconstateerde cultuurhistorische waarden in het betreffende bestemmingsplangebied.

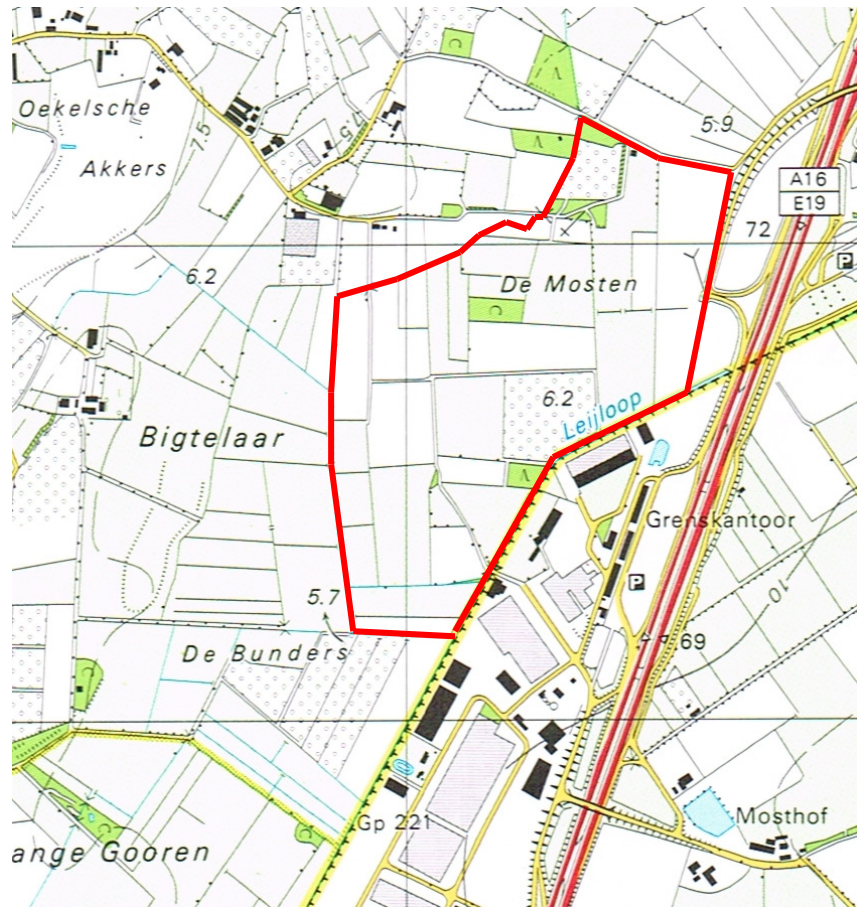
1.2 methode van onderzoek

Het onderzoek en advies zijn geheel overeenkomstig de desbetreffende richtlijnen van de Rijksdienst voor het cultureel erfgoed¹ opgesteld door een ter zake kundig persoon, te weten ir. J.J. Cuijpers, stedenbouwkundige en erfgoedkundige. In genoemde richtlijnen is aangegeven dat het onderzoek een inventarisatie, een waardering en een beschrijving van het perspectief moet omvatten.

De navolgende werkzaamheden zijn verricht om vorm te geven aan het onderzoek:

1. Analyse kadastrale situatie 1832, zo mogelijk eigendoms- en grondgebruiksgegevens, een historisch-geografische kaartanalyse van het minuutplan en van eventueel beschikbare eigendoms- en grondgebruiksgegevens.
2. Analyse historische kaarten, met name de Topografische manuscriptkaart 1836-42, de TMK 1850;
3. Onderzoek streekarchief - digitaal toegankelijke inventarissen; voornamelijk zijn alleen digitaal toegankelijke inventarissen van het streekarchief en het rijksarchief (BHIC) onderzocht. Er is geen onderzoek in het streekarchief ter plaatse verricht.
4. Literatuuronderzoek in het algemeen en Rijsbergen in het bijzonder.
5. Onderzoek ter plaatse.

¹ Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed: Cultuurhistorisch onderzoek in de vormgeving van de ruimtelijke ordening, versie 6 zoals verzonden aan de Tweede Kamer, februari 2013.

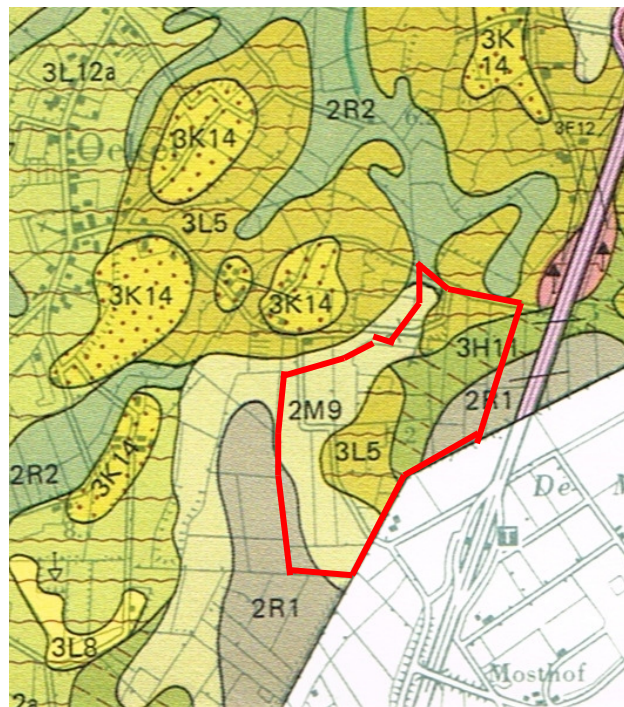
Afbeelding 01 - Situatie.

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 is de totstandkoming van de huidige ruimtelijke structuur uiteen gezet en zijn de aanwezige relictten uit vroeger tijd kort aangeduid. Deze zijn in bijlage 2 puntsgewijs nader beschreven. In hoofdstuk 3 is de waardering van de geïnventariseerde elementen opgenomen. In hoofdstuk 4 is het perspectief van de geconstateerde waarden weergegeven, waarbij het bestaande schetsontwerp als uitgangspunt is genomen.

2. AANWEZIGE CULTUURHISTORISCHE RELICTEN

2.1 ondergrond

Afbeelding 2 - Geomorfologische kaart van Nederland (Stiboka.RGD, 1991), detail.

Het plangebied is gelegen aan de bovenloop van de Hazeldonkse Beek, een smal beekje dat uitloopt in de Aa of Weerij. Blijkens de geomorfologische kaart is er niet of nauwelijks sprake van een beekdal ter hoogte van het plangebied (2M9: vlakte van ten dele verspoelde dekzanden; 2R1: dalvormige laagte met veen). Alleen centraal in het gebied is er een kleine dekzandrug gelegen (3L5: dekzandruggen al dan niet met oud-bouwlanddek) en een overgang van dekzandrug naar beekdal (3H11: glooiing van beekdalzijde). Het gebied is van nature vochtig. De veldnaam De Mosten wijst daarop (mos = poel, moerassige grond²). In deze vochtige omgeving is veen ontstaan, dat later door de mens deels is weggegraven (moerwinning), zoals op veel plaatsen in de omgeving gebeurde.

2.2 ontginningsgeschiedenis van de omgeving

archeologie

In de omgeving van het plangebied ligt het pleistocene landschap, een dekzandlandschap met overwegend lage dekzandruggen, direct aan de oppervlakte. Aan de zuid- en oostzijde van het plangebied liggen moeren en andere onderdelen van een veen-op-zand landschap.

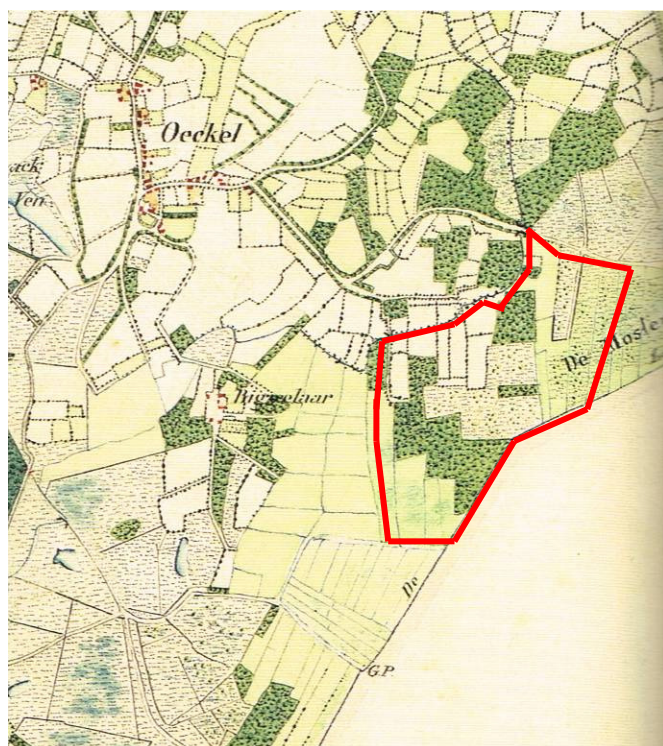
In dit zandlandschap zijn met name sporen uit de periode van het mesolithicum te verwachten. Het betreft daarbij haardplaatsen, jachtkampementen en dergelijke. Daarvoor zocht men overwegend de hogere kopjes in het landschap op, hoewel incidentele vondsten zoals pijlpunten ook op de flanken en de lager gelegen gebiedsdelen kunnen voorkomen.

² Buiks, 1997, pag. 17.

Uit de periode van de prehistorie tot en met de late middeleeuwen zijn bij eerder onderzoek in de omgeving eveneens sporen aangetroffen³. Echter door gebrek aan daterend vondstmateriaal konden deze resten niet nader in tijd geplaatst worden.

historische geografie

Het plangebied behoorde eertijds bij het gebied Oekel. Deze nederzetting werd in 1187⁴ voor het eerst genoemd. Vanaf de Late Middeleeuwen zijn er schriftelijke bronnen over het plangebied. Het gaat onder andere om een gebied, genaamd "De Mosten" gelegen onder Rijsbergen, en verder om de gebieden de Maaen en de Mosten gelegen onder de plaats Meer. Deze gebieden lagen duidelijk in de periferie van de respectievelijke dorpsgebieden.

Afbeelding 3 - Topografische manuscriptkaart omstreeks 1830.

De middeleeuwse ontginning van de gronden was ten behoeve van de hooiwinning en als grasland. Ook werden delen beplant met hakhout. Vroeger was er veel brandhout nodig op een boerderij en de mindere stukken grond werden dan ook veelal beplant met geriefhout. De huidige bosrestanten zijn deels overblijfselen van deze geriefhoutbosjes, die volgens oude kaarten eertijds volop aanwezig waren.

In de middeleeuwen is ook de Leijloop gegraven. Deze waterloop diende oorspronkelijk als turfvaart voor de afvoer van de daar gewonnen turf⁵ en later ter ontwatering van het natte gebied in en ten zuidwesten van het plangebied. Ook markeerde de waterloop de grens tussen de dorpsgebieden van Meer en Rijsbergen, thans nog steeds de rijksgrens tussen België en Nederland.

³ Gemeente Breda: toelichting bestemmingsplan Hazeldonk, 2012.

⁴ Leenders, 1996, pag. 132.

⁵ Renes, 1985 geeft de Leijloop aan als turfvaart

Gedurende de jaren zestig van deze eeuw werd de rijksweg aangelegd waarna vanaf de jaren tachtig de bouw van het douaneterrein en industrieterrein ten behoeve van transport werd gerealiseerd.

monumenten en karakteristieke gebouwen

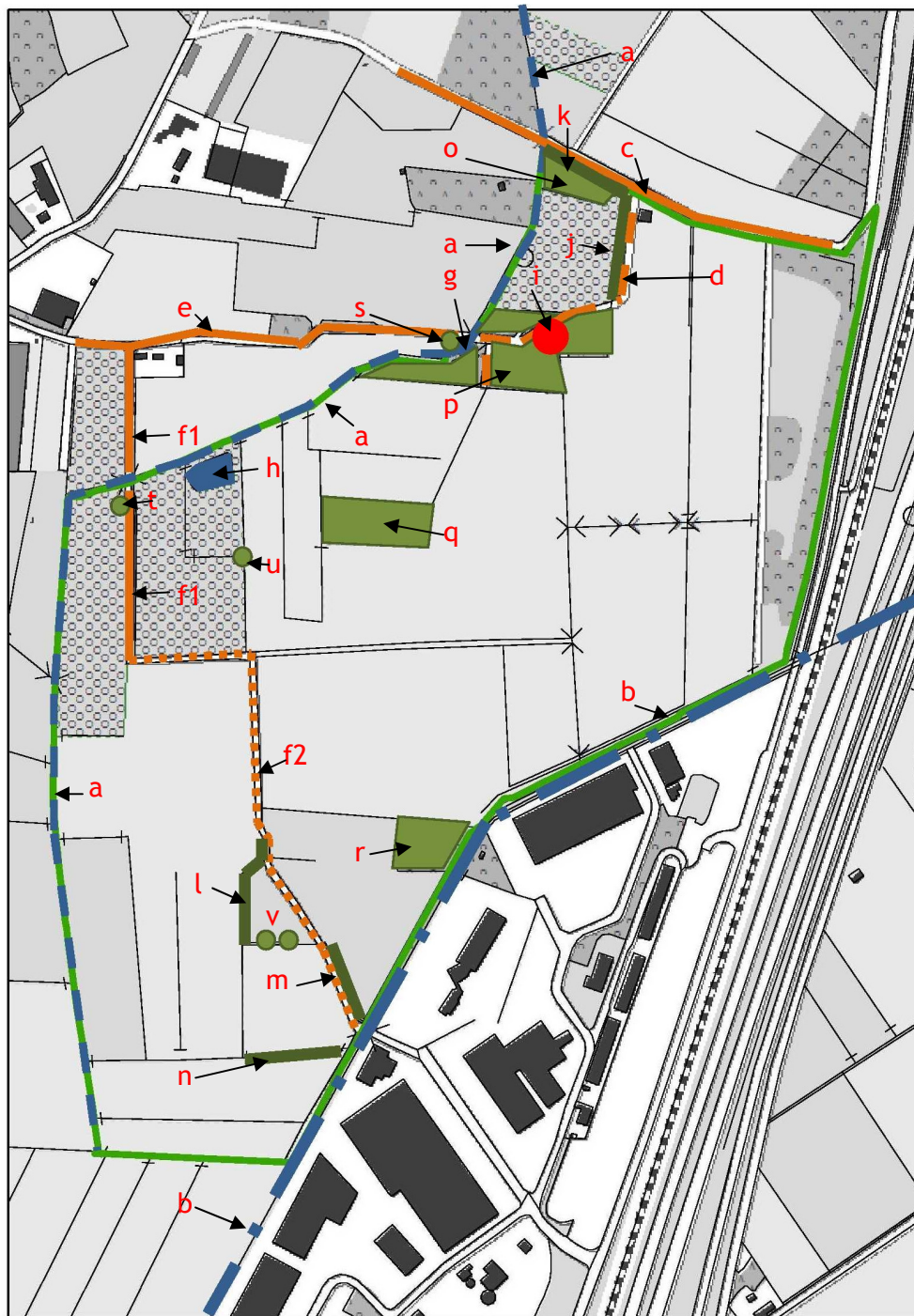
Er zijn in het plangebied geen beschermde monumenten aanwezig. Er is wel een cultuurhistorisch waardevol bouwwerkje aanwezig (veldkapel). Dit zal nader beschreven worden onder 2.3: aanwezige relictten.

2.3 Aanwezige relictten

De nog aanwezige relictten in het terrein zijn aangegeven op de overzichtskaart cultuurhistorie (afbeelding 4).

- a. De Hazeldonkse Beek
- b. Leiloo
- c. Paandijksestraat
- d. Gelderdonksestraat - zandweg binnen plangebied
- e. Gelderdonksestraat - zandweg buiten plangebied
- f. zandweg (f1 en f2)
- g. poel 1
- h. poel 2
- i. kapel
- j. houtwal langs Gelderdonksestraat
- k. houtwal langs Paandijksestraat
- l. restant perceelsrandbeplanting langs zandweg
- m. restant houtwal/erfplanting nabij zandweg
- n. restant houtwal/erfplanting nabij Leijloop
- o. bosje langs Paandijksestraat
- p. bosje langs Gelderdonksestraat
- q. bosje centraal in gebied
- r. bosje nabij Leijloop
- s. Grote boom langs Gelderdonksestraat
- t. Grote boom langs zandweg
- u. Grote boom (grensboom?) centraal in gebied
- v. Knotwilgen

De afzonderlijke elementen zijn in bijlage 2 nader beschreven.

Afbeelding 4 - Overzichtskaart van de aanwezige cultuurhistorische relicten in het plangebied; de rode letters verwijzen naar de beschrijvingen in de tekst; de begrenzing van het plangebied is aangegeven met een getrokken groene lijn.

3. WAARDERING

3.1 methodiek

Voor het opnemen van cultuurhistorische waarden in een bestemmingsplan is enkel een beschrijving van de in het gebied aanwezige cultuurhistorische waarden niet voldoende. Ook de waardebeoordeling van het aanwezige erfgoed en de gevoeligheid voor ingrepen is een bepalende factor. Er zijn twee manieren om de waarden van cultuurhistorie te bepalen, namelijk:

- a. door te waarderen op basis van een officieel toegekende status ('waardevolle elementen'). Veelal betreft het een beschermde status als beschermd dorpsgezicht, rijksmonument, gemeentelijk monument, nationaal landschap etc.
- b. door te waarderen aan de hand van onderscheiden waarderingscriteria, die de kwaliteit van het erfgoed weerspiegelen ('waardevolle elementen').

De onder a. genoemde waardering van een object, vindplaats of gebied is terug te vinden in de gangbare registers en kaarten van verschillende overheden. Voor de onder b. genoemde waardering bestaan uiteenlopende systemen; ze verschillen naar vakgebied, mate van codificatie en toepassing. Van een (breed geaccepteerde en toegepaste) integrale, cultuurhistorie-brede waarderings-systeem is in Nederland op dit moment (nog) geen sprake.

Er is voor dit bestemmingsplan gebruik gemaakt van de onder a. genoemde benadering, mede omdat die voor iedereen volgbaar is en alle drie de relevante vakgebieden (archeologie, historische (steden)bouw en historische geografie) omvat. Bovendien is bij de opstelling van de archeologische waardenkaart destijds ook gebruik gemaakt van deze benadering.

- Historische (steden)bouwkunst

In dit vakgebied onderscheiden we de volgende waardeniveaus:

1. waardevol op internationaal niveau: opgenomen op de UNESCO World Heritage List. In het plangebied zijn geen objecten te vinden die op deze lijst staan of die genomineerd zijn voor deze lijst.
2. waardevol op nationaal niveau: opgenomen op de (rijks)monumentenlijst. In het plangebied zijn meerdere objecten te vinden die beschermd zijn als gevolg van opname op deze lijst.
3. waardevol op provinciaal niveau: opgenomen op een provinciale lijst. In het plangebied zijn geen provinciale monumenten aanwezig.
4. waardevol op gemeentelijk niveau: opgenomen op de gemeentelijke monumentenlijst. In het plangebied zijn geen gemeentelijke monumenten aanwezig.
5. waardevol op plaatselijk niveau: panden die van belang zijn voor het straatbeeld en/of de omgeving. Veelal worden hiertoe panden gerekend die geïnventariseerd zijn voor het MIP en die niet tot een van de hiervoor genoemde waardeniveaus behoren. In het plangebied zijn geen MIP-panden aanwezig. Het kapelletje in het plangebied is wel als karakteristiek aan te merken en kan gerkend worden tot dit niveau.

- Historische geografie

Historisch-landschappelijke en historisch-stedenbouwkundige waarden worden niet beschermd op rijksniveau. Blijkens de recente beleidswijzigingen gaat het

rijk ervan uit, dat de bescherming van deze waarden op gemeentelijk niveau plaatsvindt. De eerder beschreven elementen en structuren (hoofdstuk 2) zijn deels in het verleden reeds gesignaleerd (zie 3.2). Het betreft in het algemeen waarden op gemeentelijk of plaatselijk niveau, die van belang zijn voor de plaatselijke geschiedenis en medebepalend voor de ruimtelijke kwaliteit in het plangebied. Gesignaleerde waarden op het gebied van historische geografie dienen in de afweging bij het opstellen van een bestemmingsplan betrokken te worden.

3.2 Provinciale CHW

De provincie Noord-Brabant heeft sinds 2001 een Cultuurhistorische Waardenkaart (CHW), waarop niet alleen diverse cultuurhistorisch waardevolle elementen staan aangegeven, maar ook een waardering is opgenomen van historisch-geografische structuren en vlakken.

Afbeelding 5 - Cultuurhistorische Waardenkaart van de provincie Noord-Brabant (www.brabant.nl, geraadpleegd 01 04 2014).

De volgende elementen zijn in de waardering opgenomen:

- a. het agrarisch perceeltje tussen de bospercelen o en p en houtwal l. Dit agrarisch perceeltje maakt deel uit van de Oekelse Akkers, een historisch-geografisch waardevol vlak.
- b. De bospercelen o en p. Deze maken deel uit van het waardevolle groengebied De Mosten.
- c. Het bosperceeltje q. Volgens de provinciale CHW zou dit perceel verbonden zijn met de rest van het groengebied De Mosten. Dit is echter niet het geval. Het betreffende bosperceel is solitair in het landschap gelegen.
- d. De Gelderdonksestraat (d.). Deze is een klein stukje binnen het plangebied gelegen en heeft een redelijk hoge waardering. De rest van de Gelderdonksestraat en de Paandijksestraat zijn niet opgenomen.

Het kapelletje is eveneens niet weergegeven.

3.3 Aanvullende waardering

Lang niet alle geïnventariseerde elementen en structuren uit hoofdstuk 2 zijn in de provinciale cultuurhistorische waardenkaart gewaardeerd. Om op een verantwoorde manier een toekomstperspectief te kunnen schetsen is een aanvullende waardering noodzakelijk.

Tabel 1 - cultuurhistorische waardering elementen en structuren			
	naam	Provinciale CHW	Waardering
a	De Hazeldonkse Beek	-	+
b	Leiloo	-	++
c	Paandijksestraat	-	1)
d	Gelderdonksestraat - zandweg binnen plangebied	-	-
e	Gelderdonksestraat - zandweg buiten plangebied	+	1)
f	zandweg (f1)	-	+
f	zandweg (f2)	-	-
g	poel 1	-	-
h	poel 2	-	-
i	kapel	-	++
j	houtwal langs Gelderdonksestraat	++	++
k	houtwal langs Paandijksestraat	++	++
l	restant perceelsrandbeplanting langs zandweg	-	+
m	restant houtwal/beplanting nabij zandweg	-	+
n	restant houtwal/beplanting nabij Leijloop	-	+
o	bosje langs Paandijksestraat	++	++
p	bosje langs Gelderdonksestraat	++	++
q	bosje centraal in gebied	++	-
r	bosje nabij Leijloop	-	++
s	Grote boom langs Gelderdonksestraat	-	1)
t	Grote boom langs zandweg	-	-
u	Grote boom (grensboom?) centraal in gebied	-	+
v	Knotwilgen	-	+
1) = buiten plangebied gelegen; ++ = cultuurhistorische waardering hoog; + = cultuurhistorische waardering tamelijk hoog; - = cultuurhistorische waardering laag of niet gewaardeerd.			

Let wel: het gaat hier uitsluitend om de cultuurhistorische waardering, niet om schoonheid, landschappelijke waarde of ecologische betekenis.

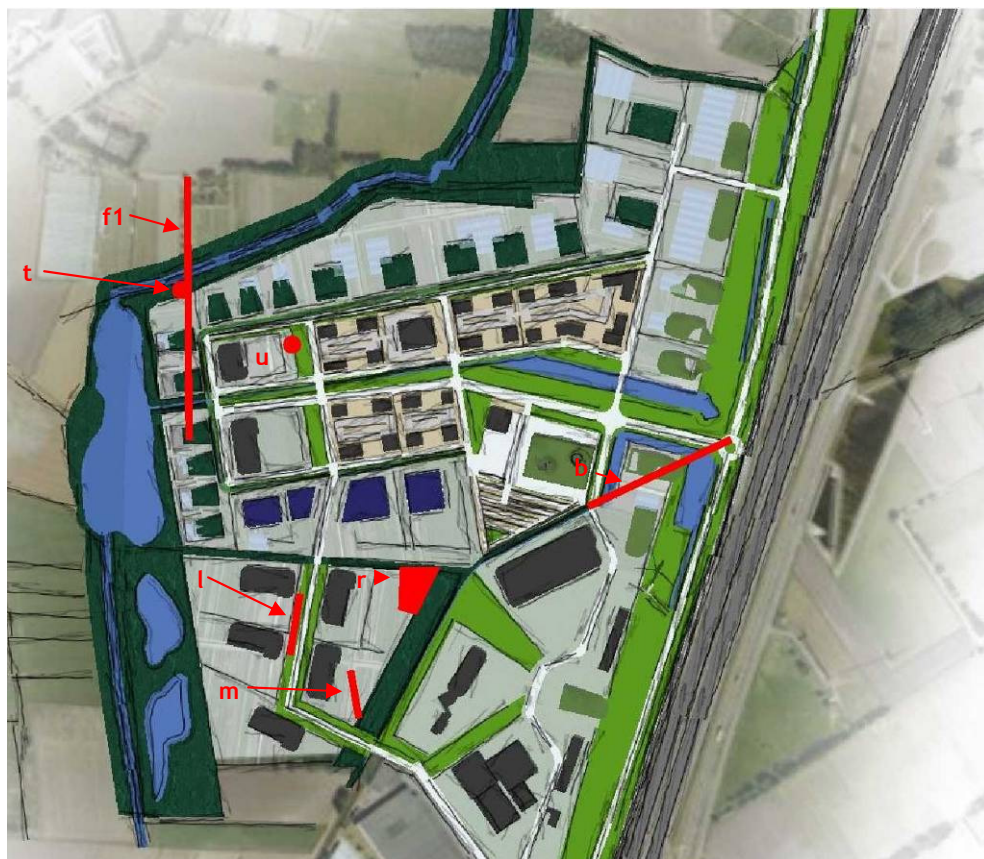
Er zijn enkele markante verschillen tussen de provinciale waardering en de hier gegeven waardering. Deze zullen in het navolgende worden gemotiveerd.

- a. De Hazeldonkse Beek is een natuurlijke waterloop die van grote invloed is geweest op de historische ontwikkeling van het gebied. Het feit dat de beek sterk geherprofileerd is, drukt de waarde enigszins.
- b. De Leijloop is een in de middeleeuwen gegraven waterloop, die van groot belang is voor de herkenbaarheid van het historisch landschap.
- f. Zandweg f1 was al in 1827 aanwezig en heeft daardoor enige cultuurhistorische waarde.
- i. De kapel is van belang voor de lokale geschiedenis en een voorbeeld van volksdevotie in de vroege na-oorlogse periode.
- l., m. en n. restanten houtwallen en/of perceelsgrensbeplanting zijn interessante restanten van het historisch landschap.

- q. het bosje centraal in het gebied heeft geen historische betekenis, is vrij jong en geïsoleerd in het landschap gelegen. De cultuurhistorische waarde is beperkt.
- r. het bosje bij de Leijloop daarentegen is gelegen op grond die al eeuwenlang in gebruik is als bos en is verder gerelateerd aan de historische Leijgraaf.
- u. en v. solitaire bomen in het gebied met enige historische betekenis door de plek waar ze staan.

4. PERSPECTIEF

Er is voor het betreffende gebied nog geen definitief ruimtelijk ontwerp voor handen. Wel is er een voorlopig schetsontwerp voor handen (afbeelding 6). In het kader van deze rapportage zijn daarop de elementen aangegeven die in het vorige hoofdstuk positief gewaardeerd zijn en die volgens dat schetsontwerp "bedreigd" zouden worden.

Afbeelding 6 - Schetsontwerp voor de inrichting van Treeport met daarop in rood de cultuurhistorische waarden die in dit schetsontwerp bedreigd worden.

Het betreft de volgende (delen van) elementen:

- b. een deel van de middeleeuwse Leijloop wordt doorsneden door de nieuwe verkaveling; overigens wordt deze verderop ook doorsneden door de autosnelweg;
- f1. een deel van de oude zandweg f1 wordt verwijderd; het is de vraag of dit element überhaupt gehandhaafd kan worden, want een zandweg is een wezensvreemd element op een bedrijventerrein;
- l. mogelijk wordt de houtwal/perceelsrandbeplanting l. bedreigd; het is wellicht mogelijk deze beplanting als laanbeplanting te integreren in het ontwerp, maar de kansen daarop zijn momenteel niet in te schatten.
- m. houtwal/perceelsrandscheiding m. moet in dit ontwerp worden opgeruimd.
- r. een deel van het bosje r zou moeten worden opgeruimd, een ander deel zou kunnen worden geïntegreerd in de ontworpen groenstructuur.
- t. deze boom t. kan wellicht worden opgenomen in de geprojecteerde groenstructuur.
- u. deze boom u kan wellicht ook worden opgenomen in de geprojecteerde groenstructuur.

Alles bij elkaar kan gesteld worden dat het overgrote deel van de geconstateerde cultuurhistorische waarden niet aangetast wordt door de komst van het bedrijventerrein en dat belangrijke elementen geïntegreerd kunnen worden in de ontworpen groenstructuur. Slechts ondergeschikte (delen van) de historische structuur moeten worden opgeruimd. Het betreft geen overwegende monumentale of anderszins behoudenswaardige elementen.

AGEL ADVISEURS

CULTUURHISTORISCHE VERKENNING

LOCATIE TREEPORT GEMEENTE ZUNDERT

BIJLAGE 1: GERAADPLEEGDE BRONNEN

Bakker, Wim de, e.a.: Een kadastrale onderneming, 's-Hertogenbosch, 2000.

Broertjes, J.P. en J.H. Verhagen: Archeologisch Repertorium Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch, 1997.

Buiks, Chr.: Laatmiddeleeuws landschap en veldnamen in de Baronie van Breda, Assen, 1997.

Leenders, K.A.H.W.: Van Turnhoutervoorde tot Strienemond, Zutphen, 1996.

Mélotte, H.E.M. en J. Molemans: Noordbrabantse plaatsnamen, monografie I, Valkenswaard, Waalre, 1979.

Renes, J.: West-Brabant: een cultuurhistorisch landschapsonderzoek, Waalre, 1985.

Stichting voor Bodemkartering/Rijks Geologische Dienst: Geomorfologische kaart van Nederland, blad50 Tilburg, Wageningen/Haarlem, 1991.

Topografische Dienst: Grote Provincie Atlas 1:25.000, Noord-Brabant West, Emmen, 1998.

Uitgeverij Nieuwland: Historische Atlas Noord-Brabant 1905, Tilburg, 2005.

Uitgeverij Nieuwland: Historische Atlas Noord-Brabant 1836-1843, Tilburg, 2008.

www.brabant.nl - cultuurhistorische waardenkaart

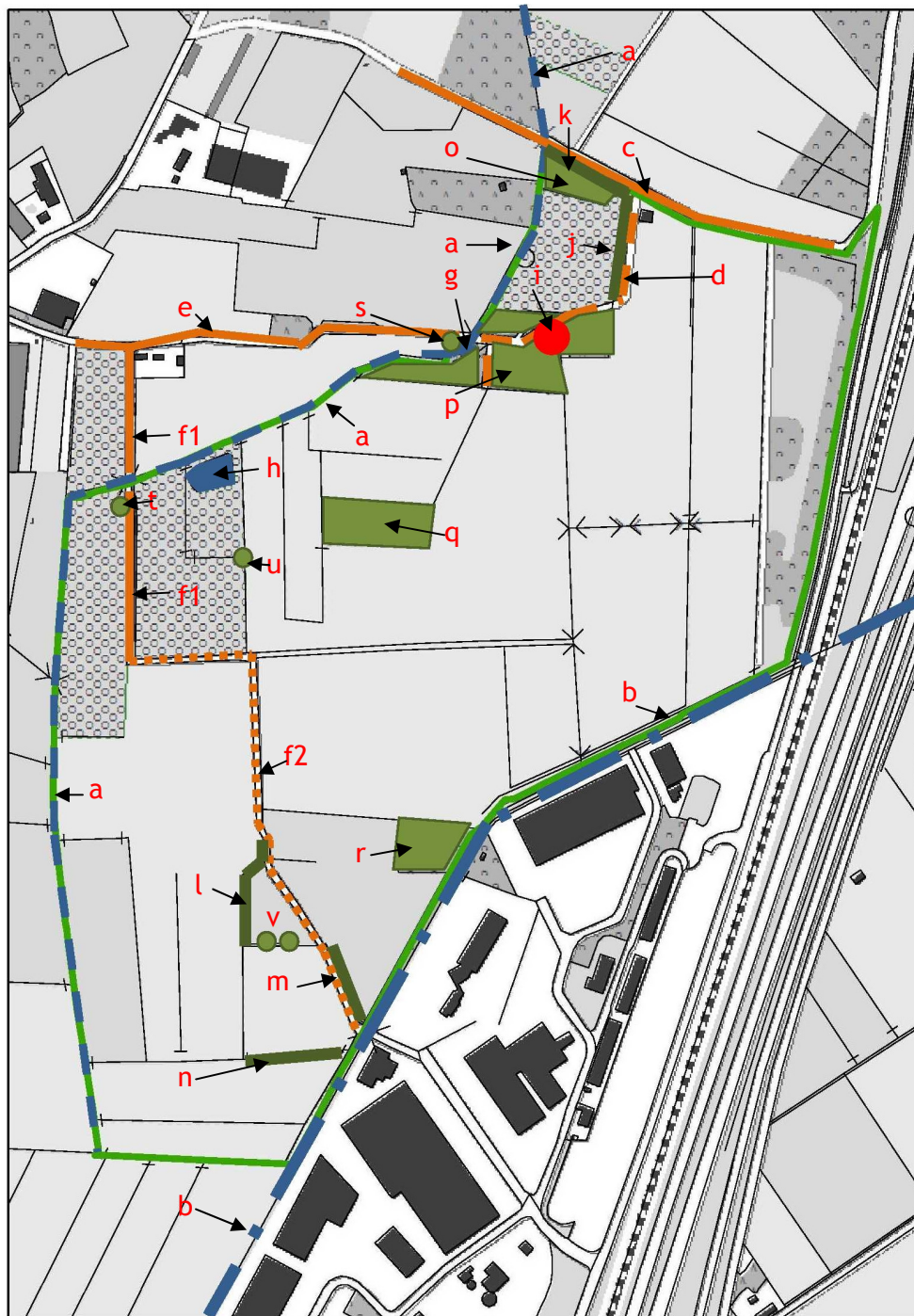
www.watwaswaar.nl

AGEL ADVISEURS

CULTUURHISTORISCHE VERKENNING

LOCATIE TREEPORT GEMEENTE ZUNDERT

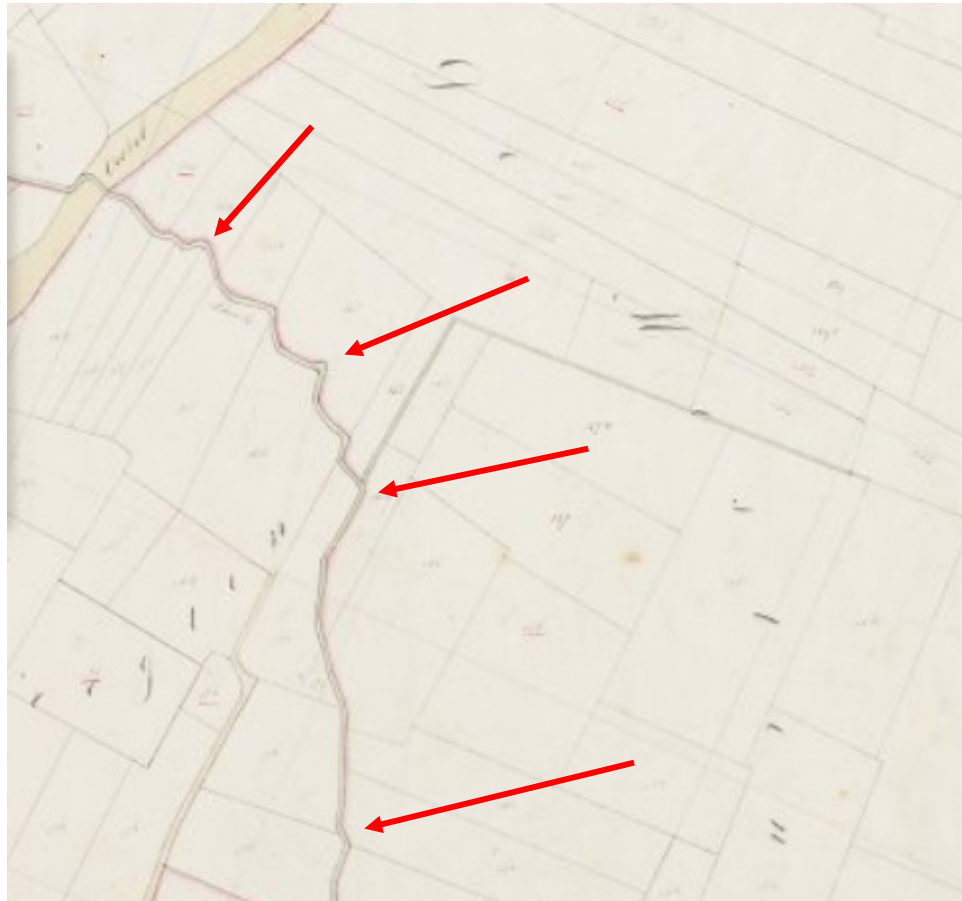
BIJLAGE 2: BESCHRIJVING CULTUURHISTORISCHE WAARDEN

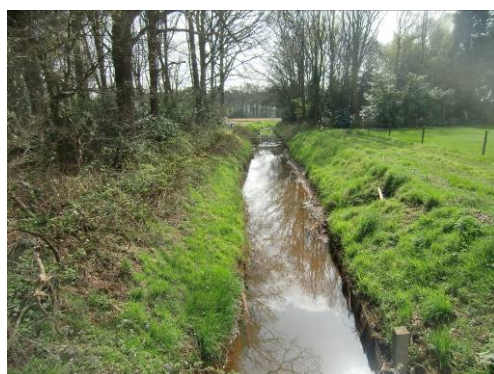
Afbeelding b1 - Overzichtskaart van de aanwezige cultuurhistorische relicten in het plangebied; de rode letters verwijzen naar de beschrijvingen in de tekst; de begrenzing van het plangebied is aangegeven met een getrokken groene lijn.

a. De Hazeldonkse Beek

De Hazeldonkse Beek is een natuurlijke zijloop van de Aa of Weerij. Deze waterloop had tot in de negentiende eeuw een min of meer natuurlijk karakter. Op het Kadastraal minuutplan⁶ uit 1827 is duidelijk het kronkelige karakter van de stroom herkenbaar.

Afbeelding b2 - kadastraal minuutplan 1827 (het noorden is linksboven). Duidelijk herkenbaar is het kronkelig karakter van de Hazeldonkse Beek (aangegeven als: Hazeldonksche Beek).

Afbeelding b3 - De Hazeldonkse Beek nabij de duiker onder de Paandijksestraat.

Op de topografische kaart van 1899 is het kronkelend beloop nog herkenbaar. In de loop van de 20e eeuw moet de beek rechter getrokken zijn, waarschijnlijk met het oog op de waterhuishouding.

De Hazeldonksebeek vormt de westelijke begrenzing van het plangebied. Hoewel de beek duidelijk geherprofileerd is, is er toch nog sprake van een herkenbaar natuurlijk karakter.

⁶ Landmeter M. Borrenbergen: kadastraal minuutplan gemeente Rijsbergen, 1827.

b. Leiloop

Afbeelding b4 - De Leiloop; links het bedrijventerrein op Belgisch grondgebied, rechts begeleidende boombeplanting.

De Leiloop is een niet-natuurlijke waterloop die in de Middeleeuwen waarschijnlijk als een turfvaart is aangelegd. In de Late Middeleeuwen werden in deze omgeving vele turfvaarten gegraven naar gebieden met veen dat toentertijd grote oppervlakten in de omgeving bedekte. Het veen werd gegraven, gedroogd en in blokken gesneden (zg. turven). Deze werden per schip via de turfvaarten naar overslagplaatsen (Breda) gebracht en verkocht als brandstof voor de Vlaamse en Hollandse steden. Tegen het eind van de Middeleeuwen waren de meeste vindplaatsen uitgeput en in de eeuwen daarna kwijnde de turfwinning weg. Op enkele plaatsen langs de Leiloop zijn nog restanten van de trekweg herkenbaar (de weg waarop de paarden liepen die de turfschuiten voorttrokken), in de vorm van een brede verhoogde berm en/of restanten van laanbeplanting. De Leiloop markeert tevens de grens tussen de dorpsgebieden van Rijsbergen en Meer. Deze grens is waarschijnlijk ouder dan de Leiloop. Waarschijnlijk heeft men de turfvaart bewust op de grens gegraven.

c. Paandijksestraat

Afbeelding b5 - De Paandijksestraat; anders dan de naam suggereert is deze weg niet bestraat.

De Paandijksestraat vormt de noordelijke begrenzing van het plangebied. Deze weg is een middeleeuwse ontsluitingsweg van het gebied De Mosten. Het verbindt dit gebied met de kern Oekel, waartoe het behoort. De Mosten werden gebruikt als hooiland of extensief weidegebied. Blijkens de verkavelingsrichting op het kadastrale minuutplan was de Paandijksestraat de ontginningsas voor dit gebied, hetgeen erop wijst dat de weg ouder is dan de verkaveling.

d. Gelderdonksestraat - zandweg binnen plangebied

Afbeelding b6 - De Gelderdonksestraat, een zandweg binnen het plangebied. Deze weg vormt de ontsluiting van aangelegen agrarische percelen.

De Gelderdonksestraat is buiten het plangebied een vestigingsweg van enkele boerderijen op de Oekelse Akkers. In 1827 (kadastraal minuutplan) bestond het gedeelte van de Gelderdonksestraat binnen het

plangebied nog niet. In 1899 wel. Toen was het zandpad dus doorgetrokken tot de Paandijksestraat. Het bochtige verloop en de diverse afslagen wijzen op de functie als ontsluitingsweg van diverse percelen.

e. Gelderdonksestraat - zandweg buiten plangebied

De Gelderdonksestraat is buiten het plangebied een vestigingsweg van enkele boerderijen op de Oekelse Akkers. Dit gedeelte bestond al in 1827 en is waarschijnlijk enkele eeuwen ouder.

f. zandweg (f1 en f2)

Afbeelding b7 en b8 - zandweg binnen het plangebied, links het noordelijk deel, rechts het zuidelijk.

Door het plangebied loop een zandweg die voor de ontsluiting van de aangrenzende agrarische percelen zorgt. Het noordelijk deel ervan bestond al in 1827. Het zuidelijk deel bestond nog niet in 1921 en is dus van recente oorsprong.

g. poel 1

In de bosjes bij het plangebied ligt een gegraven poel. Deze heeft een natuurfunctie. Mogelijk houdt de aanleg verband met het nabijgelegen bosje dat wordt gebruikt voor scouting (zie p.)

h. poel 2

Een tweede poel ligt in agrarisch gebied aan de noordwestzijde van het plangebied.

i. kapel

Afbeelding b9 - het Mariakapelletje, genaamd Onze Lieve Vrouw van de Mosten.

Het bosperceel waarop dit kapelletje staat, was vroeger eigendom van emerituspastoor Alfons Douenberg, eens leraar aan het Klein Seminarie Ypelaar in Ginneken. Zoals op meerdere kostscholen het geval was, werd vanuit dat seminarie een verkennergroep opgericht. De traditionele kampweek, van die verkennergroep in de grote vakantie werd vaak gehouden op dit bosperceel.

In 1945 werd besloten een kapelletje te bouwen dat toegewijd werd aan "Onze Lieve Vrouw van de Mosten". De stenen zijn afkomstig van de oude kerk van Hoeven. Het Oosterhoutse architecten- en ingenieursbureau Oomen leverde de ontwerptekening, een eenvoudig afgedekt bakstenen muurtje met boognis. Het terracotta beeld van Onze Lieve Vrouw als gekroonde Hertogin van Brabant met het kind op haar knieën en in de linkerhand een scepter, is vervaardigd door beeldhouwer Toon van de Wiel uit Breda. Aan de voorzijde is een erfje afgezet met beukenhaag. Aan de achterzijde zijn Rhododendrons aangeplant.

j. houtwal langs Gelderdonksestraat

Afbeelding b10 - Het begin van de Gelderdonksestraat; rechts van het zandweggetje ligt een houtwal.

Voordat tegen het eind van de negentiende eeuw het prikkeldraad werd uitgevonden moesten hagen en houtwallen het vee binnen houden en het grootwild buiten. Houtwallen bestonden uit een grondwal van 1 à 1,5 m hoog, beplant met hakhout. Dit hakhout werd eens in de zoveel jaar afgezet en leverde zo brand- en gebruikshout. Verder groeiden er struiken, zoals braamstruiken. Op die manier werden de percelen omrand en had deze rand ook nog enige gebruikswaarde. Het hakhout is al decennia niet meer afgezet en zo zijn er alleen opgaande bomen overgebleven.

k. houtwal langs Paandijksestraat

Ook langs de Paandijksestraat is het restant van een houtwal herkenbaar (zie foto.) Het achterliggende bosje (zie o.) was in 1827 nog niet aanwezig maar in 1899 wel. Waarschijnlijk heeft men de houtwal bij het bebossen van het achterliggende perceel, gewoon laten liggen en laten uitgroeien.

Afbeelding b11 - Restant van een houtwal langs de Paandijksestraat.

l. restant perceelsrandbeplanting langs zandweg

Afbeelding b12 - beplanting langs zandpad.

Langs de zandweg f2 staat een opvallende rij bomen. De bomen staan op een vrij regelmatige afstand hetgeen wijst op aanplant als perceelsrandbeplanting.

m. restant houtwal/erfplanting nabij zandweg

Afbeelding b13 - restant boombeplanting.

Nabij de zandweg dat het plangebied doorkruist vindt men een rij opgaande bomen. Deze staan op onregelmatige afstanden en vagelijk zijn de restanten van een wal te onderscheiden.

n. restant houtwal/erfbeplanting nabij Leijloop

Afbeelding b14 - restant houtwal/perceelsrandbeplanting nabij de Leijloop

Parallel aan het zandpad dat het plangebied doorkruist staat een rij bomen op onregelmatige afstanden. Een houtwal is niet of nauwelijks meer te onderscheiden dus het is mogelijk dat het hier om perceelsrandbeplanting gaat.

o. bosje langs Paandijksestraat

Afbeelding b15 - bosje langs de Paandijksestraat.

Dit perceel was volgens de eerste topografische kaart (1830) nog in gebruik als bouwland. In 1899 was het echter al bebost. Mogelijk heeft men de grond ingeplant met naaldbomen. Dat gebeurde in de laatste decennia van de negentiende eeuw veel met het oog op de mijnindustrie, waar veel naaldhout nodig was.

p. bosje langs Gelderdonksestraat

Afbeelding b16 - hut in het bosje langs de Gelderdonksestraat; deze is redelijk recent gemaakt.

Dit bosperceel was vroeger eigendom van pastoor Alfons Douenberg, eens leraar aan het Klein Seminarie Ypelaar in Ginneken. De verkennersgroep van het seminarie hield hier vaak zijn traditionele kampweek in de grote vakantie. Aan diverse bouwwerken en restanten van bivak is te zien dat er nog steeds scouting-activiteiten plaatsvinden.

q. bosje centraal in gebied

Afbeelding b17 en b18 - bosje, centraal in het plangebied; links van een afstand, rechts binnenin.

Centraal in het plangebied is een bosje gelegen. Aan de dikte van de bomen te zien is het aanwezige bos niet oud. Het bosje was in 1830 in agrarisch gebruik. In 1899 en 1921 was het wel al bos. De huidige houtopstand is zeker niet zo oud.

r. bosje nabij Leijloop

Afbeelding b19 - bosje nabij de Leijloop; op de achtergrond zijn windmolens zichtbaar.

De plaats van dit bosje was in 1830 al bebost evenals in 1899 en 1921. Deze locatie heeft dus een grote continuïteit gekend.

s. Grote boom langs Gelderdonksestraat

Waar de Gelderdonksestraat via een duiker de Hazeldonksebeek kruist, staat, net buiten het plangebied, een grote eikenboom.

t. Grote boom langs zandweg

Afbeelding b20 - grote boom langs zandweg.

u. Grote boom (grensboom?) centraal in gebied

Centraal in het gebied staat een markante, vrij grote boom. Mogelijk betreft het een restant uit het bosje dat hier in 1830, 1899 en 1921 aanwezig was. Mogelijk heeft men één boom gespaard omdat die op de hoek van een perceel stond en mogelijk ooit als grensboom is aangeplant.

v. Knotwilgen

Afbeelding b21 - knotwilgen

Niet ver van de Leijloop, nabij landschapselement m. staan twee knotwilgen. Deze zijn eertijds geplant als perceelsrandbeplanting.